

פרק טז - לפרשת משפטים מוסר ממון חברו בידי גויים

[א] ישנם שלושה דברים בנזיקין שבין אדם לחברו: א. יש פעמים שהוא מזיק לחברו והדבר מסב לו הנאה חומרית. ב. ויש פעמים שכל מעשיו הם להכעיס את חברו, למרות שאין הדבר מסב לו הנאה חומרית. ג. ופעמים מזיק הוא לחברו על ידי הלשנה לשלטון גויים, שזה המקרה החמור מכולם - ובנזק זה נעסוק בפרק זה. **המוסר ממון חברו לידי גויים על ידי הלשנה מרצונו בלא אונס מכות או ייסורים, חייב הוא להחזיר ממון זה לחברו מדין תורה.** ולא רק זאת, אלא אפילו, אם רק התרו בו - במלשין הזה שלא ימסור את ממון חברו לידי גויים, ואמר אני כן אמסור, נחשב הוא "רודף אחר חברו", ולכן כל ההורג יהודי שמוגדר "רודף אחר חברו", מתוך קנאה לכבוד השם, תבוא עליו ברכה. על כך למדנו במסכת בבא קמא (בבא קמא ק"ז, א): יהודי אחד רצה להלשין ולהראות על מחסן של תבן של חברו היהודי לגויים, בא בעל התבן והתלונן לפני רב. התורה בו רב באותו רודף: שלא ילשין או יראה לגויים על התבן, אמר לו הרודף: אני כן אראך להם, ולא הסכים לשמוע בקולו של רב. והיה רב כהנא יושב אז כתלמיד לפני רב [רב כהנא היה מאמוראי בבל בדור הראשון לאמוראים. תלמידו של רב וחברו של רב אסי. היה מגדולי חכמי בבל. בזקנותו, עלה לארץ ישראל, ומסיבה זו - משערים החוקרים - כמעט לא נמצאות בתלמוד מחלוקות בינו לבין רב, בשונה מרב אסי], וכשראה שאיש זה העז פניו לפני רב, ואינו מקבל את הדין, קם והרגו. קרא רב עליו את הפסוק: "בְּיָדָךְ עֲלֹפוֹ שֶׁכָּבוֹ בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת כְּתוּבָה מִכְמָר הַמְלָאִים חֶמֶת ה' גָּעַרְתָּ אֶלֶּהֶיךָ" (ישעיה נא, כ). ישעיה הנביא אמר פסוק זה על חללי החורבן, שנפלו מעולפים בחוצות כמו שור בר הנופל ברשתם של הציידים. וכך דרש רב: מה שור הבר הזה, כיון שנפל ברשתם של הציידים, אין מרחמים עליו. כך לגבי ממון של ישראל כדי שלא

ייפול לידי גויים - אין מרחמים על מלשין הרודף את חברו. ועשה כדין רב כהנא שהרגו. אחר כך אמר לו רב, לרב כהנא: כהנא, השלטון הקודם של הפרסים לא היה מקפיד בעניין שפיכות דמים. [בזמן השלטון הקודם לכל קבוצה אתנית דתית הייתה מעין אוטונומיה - שלטון מקומי. ולכן עניין הריגתו של אדם הוא עניין לקבוצה בלבד ולא לשלטון המרכזי]. ואילו השלטון הנוכחי הוא שלטון מרכזי, שמנסה לכפות מערכת חוקים אחידה לכל הממלכה. עתה יבואו ויאשימו אותך על מה שעשית ברצח. קום ברח ועלה לארץ ישראל, וקבל עליך שלא תקשה שם על רבי יוחנן בישיבתו, במשך שבע שנים. וזה יהיה מעין תשובה - חרטה, על זה שהורתה הלכה לפני רבך, ללא נטילת רשות ודנת את המלשין ההוא ללא פסק דין. (המהרש"א מסביר: שגזר עליו מעין תשובה, על שהורה בפועל הלכה במקום רב. ומשום כך ביקש רב שיקבל עליו לא להקשות על רבו בארץ ישראל, אפילו במקום שאינו הוראה. ובעין יעקב כתב: שדרך תלמידי חכמים בארץ ישראל הייתה בנעימות, ולא היו מרבים להקשות, מה שאין כן בבבל, ורצה שיהגו וילמד את דרכי א"י). וכשהגיע רב כהנא לארץ ישראל מצא את רבי שמעון בן לקיש (החרף שבין תלמידיו של רבי יוחנן), כשהוא יושב ומסכם לתלמידיו את השיעור היומי (וכשנכנס רב כהנא לשיבה לא היה שם ריש לקיש). שאל אותם רב כהנא את תלמידיו הישיבה, בלי לשמוע את הדרשה: מה הקשה ריש לקיש לכם, כדי לבחון אם הבינו את הסוגיה כמו שצריך? אמרו לו: כך וכך. ומה תירץ - ומה ענה לכם? אמרו לו: כך וכך. אמר להם: המקשה כנראה לא הבין את מה שהקשה, והתירוץ שהשיב - לא נכון [קושיה: שאלה שנשאלת וצריך לתת עליה תשובה היא נקראת קושיה כי קשה לענות עליה, יש לחשוב היטב כדי למצוא תשובה טובה לקושיה. תירוץ - היא תשובה נפוצה על בעיות בתלמוד, שעשויה לבוא לידי ביטוי כאשר מתגלית סתירה בין שני מקורות. התשובה מתרצת את הסתירה על ידי הטענה שאחד המקורות הובן שלא כראוי, ושאת הדין שהוא מציג יש ליישם במקרים מסוימים בלבד. הבנה של אחד המקורות או שניהם בהקשר מצומצם

יותר מונעת את החפיפה בין הדינים הסותרים, ומאפשרת את ההנחה שהמקורות המציגים אותם אינם חלוקים בדעותיהם. סוג של תשובה שכזו מובאת בדרך כלל על ידי אמוראים, כתוצאה מסתירה בין שני מקורות תנאים, כגון משנה ברייתא או תוספתא, או, כתוצאה מסתירה בין דין ממקור אמוראי למקור תנאי.

לדוגמה: במסכת ברכות (מה, ב), מובאות שתי ברייתות: שנה אחד - העונה אמן אחרי ברכותיו הרי זה משובח, ושנה האחר: "העונה אמן אחר ברכותיו הרי זה מגונה", ועל כך משיב התלמוד: "לא קשה", זה בבונה ירושלים, וזה בשאר ברכות. אלא מה? קושיה זו - כך היא, ותירוץ זה - כך הוא. שמפני חריפותו וידיעתו של רב כהנא, כיוון לכל מה שנידון בבית המדרש. הלכו וספרו לריש לקיש שהגיע אדם גדול בתורה, ואמר להם כך וכך. הלך ריש לקיש ואמר לרבי יוחנן: "ארי" (כינוי לאדם גדול) עלה מבבל, שיעיין אדוני בדברים שיאמר בישיבה מחר כדי שלא יבוש מפני אדם גדול זה. למחרת הושיבו את רב כהנא בשורה הראשונה ממש לפני רבי יוחנן. אמר רבי יוחנן שמועה בהלכה **ולא הקשה רב כהנא דבר, כפי שהורה לו רב**. אמר רבי יוחנן שמועה נוספת בהלכה ולא הקשה לו רב כהנא. הוריד אותו אחורנית משורה לשורה שבע שורות עד שהושיב אותו בשורה האחרונה, משום שסבר שאין הוא תלמיד חכם המבין מספיק כדי לשאול ולברר את הדברים. אמר לו רבי יוחנן לריש לקיש: "ארי" שאמרת נעשה שועל, שמתברר שאינו אדם גדול בתורה. אמר רב כהנא בליבו: יהי רצון שאותן שבע שורות שהורידוני תהיינה תמורת אותן שבע שנים שאמר לי רב שלא אקשה בהן לרבי יוחנן. קם עמד על רגליו, ביקש מרבי יוחנן: שיחזור על דרשתו, אמר שמועה בהלכה והקשה לו רב כהנא. ומספרים: רבי יוחנן היה יושב על שבעה כרים כדי שִׁיִּרְאָה לכל התלמידים בישיבה, והורידו לו מצע אחד מתחתיו משום שלא ידע לענות, הראה שהוא מקטין עצמו בפניו. שוב אמר רבי יוחנן שמועה והקשה לו רב כהנא, עד שהורידו לו את כל המצעים

מתחתיו עד שנשאר יושב על הארץ. רבי יוחנן כבר היה אדם זקן, והיו גבות עיניו יורדים למטה עד שלא היה יכול לראות לפניו היטב. אמר להם: הגביהו לי את גבות עיניי כדי שאראה אותו את האדם הגדול הזה. הרימו לו את גבות עיניו במכחול של כסף, ראה אותו רבי יוחנן שהיו שפתיו פשוקות כאילו הוא מחייך (שפתיים שסועות כתוצאה ממום מולד או עקב תאונה), ולכן סבר - שהוא צוחק עליו. עקב כך נגרם לו צער לרבי יוחנן, הקפיד על רב כהנא רבי יוחנן, וכתוצאה מכך נפטר רב כהנא. למחרת אמר להם רבי יוחנן לחכמים: ראיתם את הבבלי איך הוא עושה, שלא זו בלבד שהקשה עליי, אלא גם עמד וצחק בפניי. אמרו לו כך עשויות פניו שהוא נראה כאילו צוחק, אבל האמת שאין הוא צוחק. שמע רבי יוחנן למה שאמרו לו והתחרט מאוד על מה שעשה. בא להיכנס למערת הקבורה בה הניחו את רב כהנא, וראה שהנחש הקיף את פי המערה מסביב, וזנבו תחוב בפיו, ומעכב אותו מלהיכנס למערה. אמר לו: נחש נחש, פתח פִּיך ויכנס הרב אצל התלמיד, ולא פתח הנחש. אמר לנחש: יכנס חבר אצל חבר, ולא פתח. אמר יכנס תלמיד אצל הרב, ואז פתח לו הנחש ונכנס. ביקש רבי יוחנן רחמים על רב כהנא וְהִחִיָּה אותו. אמר לו רבי יוחנן: אילו ידעתי שכך מראה פניו של אדוני, לא הייתה נחלשת דעתי, ועכשיו יבוא אדוני איתי לבית המדרש. אמר לו: אם יכול אתה לבקש עלי רחמים ששוב לא אמות - אלך איתך, ואם לא - לא אלך עימך שמא תכעס עלי ושוב אמות. הואיל ועברה השעה ונשתנה גזר דינו שלא ימות, אמר: אלך לביתי חי, ולא אעמוד עוד אצלך פן אמות פעם נוספת. שאל אותו רבי יוחנן, את כל הספקות שהיו לו באותן הסוגיות וקבל תשובה על כל השאלות. ומסכמים: וכך היה אומר רבי יוחנן לתלמידיו בני ארץ ישראל: סבור הייתי שחכמת התורה שלכם היא, כיוון שלא גליתם מארצכם ולא נטרפה דעתכם. אבל עכשיו ראיתי שהיא של בני

בבל, שאף על פי שגלו, עמדה להם חכמתם של החרש והמסגר (הכוונה שעם הגולים נמנו בני השכבה הרוחנית העליונה של העם, ורבותינו דרשו שהחרש והמסגר הם כינויים לתלמידי חכמים) בזמן שגלו עם יכניה מלך יהודה, שנאמר (מלכים ב, כד, טז): "וַיָּאֶת כָּל אַנְשֵׁי הַחֵיל שְׁבַעַת אֲלָפִים, וְהַחֲרָשׁ וְהַמְּסָגָר אֶלְף, הַכֹּל גְּבוּרִים עֹשֵׂי מְלָחָמָה, וַיָּבִיאוּם מֶלֶךְ בָּבֶל גּוֹלָה בְּכֶלֶה (והובא בסדר עולם: וכי מה גבורה עושים בני אדם הנתונים בשלשלאות ברזל? אלא שגיבורים היו במלחמתה של תורה. "חרש": אחד מסביר וכולם מקשיבים. "מסגר": כולם יושבים לפניו ולומדים ממנו). ולכן סבור היה רבי יוחנן שלא נשתכחה תורה בגלות בבל (סוכה מד, א. רש"י).

[ב] ואמרנו על הלכה זו של מוסר ממון (בבא קמא קט, א): ממונו של המלשין ומוסר ממון של איש מישראל לאנסים - לאותם עובדי כוכבים, שדמו של האיש עצמו מותר, וכל הקודם להרגו זכה. ושואלים: מה הדין לגבי רכושו של המלשין שנהרג? רב הונא ורב יהודה נחלקו בדבר, אחד אומר: מותר לאבד ממונו בידיים, ואחד אומר: אסור לאבד ממונו בידיים. מי שאמר מותר לאבדו ביד, סובר: כדי שלא יהא ממונו חביב עלינו יותר מגופו של המלשין, שהרי גופו הופקר למיתה. ומי שאומר: אסור לאבדו ביד, שנאמר: "יִכְיָן (רשע) וַיִּצְדִּיק לְבָשׁ, וַיִּכְסֹף נָקִי וַיְחַלֵּק" (איוב כז, יז), יש שהרשע מכין לעצמו רכוש, והוא מוריש את רכושו לצדיק שיצא מזרעו, שהוא יינה ממנו, וכן אפשר שיצא ממנו זרע מעולה. והמרחם על ממון חברו, ירחמו עליו מן השמים.

[אין הורגים את המוסר כעונש על מעשהו הרע, עובדה שאם כבר הלשין ומסר את חברו לגויים, אין היתר להרגו. אלא כל הסיבה שבגללה מצווה להרוג את המוסר, היא כדי להציל את הנמסר מן הסכנה שהמוסר עומד להמיט עליו. שכשם שמצווה להרוג אדם שרודף אחר חברו להרגו בידיים, כך מצווה להרוג אדם שמתכוון למסור את חברו לגויים, כיוון שבשני המקרים ישנו רודף שמסכן את נפש חברו. משום כך מצווה על כל אדם להציל את הנרדף מפני הרודף. ומאחר שאין כל דרך אחרת למנוע את המסירה, בלית

ברירה מצווה להציל את הנרדף על ידי הריגת המוסר.

ואף אם אותו אדם מאיים למסור ממון מועט לגויים, אפילו במקרה כזה מצווה להרגו. כגון שהגויים מחפשים קש ותבן כדי להחרימו לצרכיהם, והמוסר מתכוון להלשין בפניהם, שיהודי פלוני מחביא מחסן של קש ותבן - גם אז מותר להרגו. משום שהניסיון הארוך והמר של אלפי שנות אנטישמיות הוכיח, שכאשר מוסרים ממון של יהודי לגויים, עלול אותו יהודי בסופו של דבר להיהרג על ידם. לכן, גם מסירת ממון נחשבת כמסירת נפשות, וממילא על כל יהודי מוטלת מצווה להציל את הנרדף (שו"ת ריב"ש רל"ח עפ"י ב"ק קי"ז, א וברכות נח, א).

כבר הזכרנו שאם המוסר כבר ביצע את זממו אין להרגו. הסיבה לכך היא, שכאן כבר לא מדובר על מניעת הסכנה אלא על ענישה ונקימה, וזה מותר רק על פי החלטה של בית הדין או טובי הקהל. אבל אם אותו אדם מוחזק למסור, ויש חשש סביר שימשיך למסור את אחיו היהודים לפני הגויים, אזי, גם לאחר שביצע את זממו מצווה להרגו, כדי שלא ימשיך למסור אחרים (רמב"ם שם הלכה יא, ושו"ע חו"מ שפת, ג).

כדי למנוע טעות, חשוב לציין כאן, שדין מוסר חל על אדם יחיד שפועל על דעת עצמו, וגורם לסכנת נפשות ליהודי אחר. אבל אנשי ציבור, שחושבים שפועלים לטובת עמם, ובטעות גורמים לסיכון חבריהם, אינם נחשבים מוסרים. הם יכולים להיחשב כטועים, ואם יתברר שטעותם חמורה, הציבור יכול להעמידם על כך לדין, אבל ברור שאין דינם כדין "מוסר", ואסור לאנשים פרטיים לפגוע בהם.

[א] יֵשׁ לָךְ דָּבָר בְּשֵׁאֲדָם מִזִּיק לַחֲבֵרוֹ - ישנם שלושה דברים בניזיקין שבין אדם לחברו: א. שְׁפָעִמִים מֵהֵנָּה בַדָּבָר - יש פעמים שהוא מזיק לחברו והדבר מסב לו הנאה חומרית. ב. וּפְעָמִים אֵינוּ מֵהֵנָּה בּוֹ -אלא עושה זאת רק להכעיס את חברו. ג. ויש פעמים שהוא מזיק לחברו על ידי הלשנה לשלטון גויים, ובזה נעסוק בפרק זה, וְהוּא הַחֲמוּר מִכָּלֵם. וְהוּא, מוֹסֵר מִמּוֹן חֲבֵרוֹ בִּידֵי גוֹיִים - על ידי הלשנה מרצונו בלא אונס מכות או ייסורים, שְׁהוּא חַיֵּב לְשַׁלְּמוֹ - במקרה כזה עליו להחזיר ממון זה לחברו מִדֵּין תוֹכָה. וְלֹא עוֹד - ולא רק זאת, אֵלָּא, שְׁאֵפִילוֹ אִם רַק הִתְּרוּ בּוֹ - במלשין הזה שְׁלֹא יִמְסֹר וְאִמֵּר אֲנִי כֵן אֲמַסֵּר, כִּינּוֹן שְׁהוּא רוֹדֵף אַחֵר חֲבֵרוֹ - נחשב הוא "רודף", הַהוֹרְגוֹ בְּקִנְיַת הַשָּׁם - ולכן כל ההורג מי שמוגדר "רודף אחר חברו",

תבוא עליו ברכה, כדגריסיו בפרק הגזל בתרא - על כך למדנו במסכת בבא קמא (נבא קמא קיז, א): **ההוא גברא דבעא אחוויי** - יהודי אחד רצה להלשין, לספר - להראות, **אתבנא דחבריה** - על התבן של חברו לגויים, **אתא לקמיה דרב** - בא בעל התבן והתלונן לפני רב, **אמר ליה** - התרה בו רב באותו רודף: **זיל לא תחוי ולא תחוי** - שלא ילשין ויראה לגויים על התבן. **אמר ליה** - לו הרודף: **מחוינא ומחוינא** - אני כן הראה להם, ולא הסכים לשמוע בקולו של רב. **הוה יתיב רב כהנא קמיה דרב** - והיה רב כהנא יושב אז כתלמיד לפני רב [רב כהנא היה מאמוראי בבל בדור הראשון לאמוראים. תלמידו של רב וחברו של רב אסי. היה מגדולי חכמי בבל. בזקנותו, עלה לארץ ישראל, ומסיבה זו - משערים החוקרים - כמעט לא נמצאות בתלמוד מחלוקות בינו לבין רב, בשונה מרב אסי], **קם שמיטיה לקועיה מיניה** - וכשראה רב כהנא שהאיש העז פניו לפני רב, ואינו מקבל את הדין, קם והרגו. **קרי רב עליה** - קרא רב על הרודף את הפסוק: **"בניך עלפו שכבו בראש כל חוצות כתוא מכמר המלאים חמת ה' גערת אליהן"** (ישעיה נא, כ) - ישעיה הנביא אמר פסוק זה על חללי החורבן, שנפלו מעולפים בחוצות, כמו שור בר הנופל ברשתם של הציידים. וכך דרש רב: **מה התוא הזה כיון שנפל למכמר אין מרחמין עליו, כך ממון של ישראל כיון שנפל לידי אומות העולם אין מרחמין עליו** - מה שור הבר הזה, כיון שנפל ברשתם של הציידים, אין מרחמים עליו, כך לגבי ממון של ישראל הנופל לידי גויים - אין מרחמים על מלשין הרודף את חברו, ועשה כדיון רב כהנא שהרגו. אחר כך **אמר ליה** - לו רב לרב כהנא: **כהנא, עד האי דנא הו ינאי דלא קפדי אשפכות דמים** - השלטון הקודם של הפרסים לא היה מקפיד בעניין שפיכות דמים. (בזמן השלטון הקודם לכל קבוצה אתנית דתית הייתה מעין אוטונומיה - שלטון מקומי. ולכן עניין הריגתו של אדם הוא עניין לקבוצה בלבד ולא לשלטון המרכזי), **השתא פרסאי נינהו וקפדי אשפכות דמים ואמרי מרדין** - ואילו השלטון הנוכחי הוא שלטון מרכזי, שמנסה לכפות מערכת חוקים אחידה לכל הממלכה. עתה יבואו ויאשימו אותך על מה שעשית ברצח. **קום זיל לארעא דישראל** - קום עלה לארץ

ישראל, **וקבל עלך דלא מקשית ליה לרבי יוחנן שבע שני** - וקבל עליך שלא תקשה שם בארץ ישראל על רבי יוחנן בשיבתו, במשך שבע שנים. וזה יהיה מעין תשובה, על זה שהורתה בפועל הלכה לפני רבך, ללא נטילת רשות ודנת את המלשין הזה ללא פסק דין. (המהרש"א מסביר: שגזר עליו מעין תשובה, על שהורה בפועל הלכה בפני רבו. ומשום כך אמר שיקבל עליו לא להקשות על רבו בארץ ישראל, אפילו במקום שאין הוראה. ובעין יעקב כתב: שדרך תלמידי חכמים בארץ ישראל הייתה בנעימות, ולא היו מרבים להקשות, מה שאין כן בבבל, ורצה שינהג וילמד את דרכי א"י). **פי מטא התם** - וכשהגיע רב כהנא לארץ ישראל, **אזל אשכחיה לרבי שמעון בן לקיש** - מצא את רבי שמעון בן לקיש החריף שבין תלמידיו של רבי יוחנן, **דהוה יתיב ומסיים להו לרבנן במתיבתא דיומא** - כשהוא יושב ומסכם לתלמידיו את השיעור היומי, וכשנכנס רב כהנא לישיבה, לא היה שם ריש לקיש. **אמר להו** - שאל רב כהנא את תלמידי הישיבה, בלי לשמוע את הדרשה: **מאי אקשי** - מה הקשה ריש לקיש לכם, כדי לבחון אם הבינו את הסוגיה כמו שצריך? **אמרו ליה** - לו: **הכי אקשי** - כך וכך. **ומאי משני** - ומה תירץ, ומה ענה לכם? **אמרו ליה** - לו: **הכי משני** - כך וכך. **אמר להו** - להם: **לא דאקשי ידע מה דאקשי** - המקשה כנראה לא הבין את מה שהקשה, **ולא דשני ידע מאי דשני** - והתירוץ שהשיב לכם - לא נכון, **ואלא מאי** - אלא מה? **האי קושיא איכא והאי שנויא איכא** - קושיה זו - כך היא, ותירוץ זה - כך הוא. שמפני חריפותו וידיעתו כיוון לכל מה שנידון בבית המדרש. הלכו וספרו לו לריש לקיש שהגיע אדם גדול בתורה, ואמר להם כך וכך. **אזל** - הלך **ריש לקיש ואמר לרבי יוחנן: ארי עלה מבבל** - "ארי" - (כינוי לאדם גדול בתורה), **לעיין מר במיליה** - שיעין אדוני בדברים שיאמר בישיבה מחר, כדי שלא יבוש מפני אדם גדול זה. **למחר אותביה בדרא קמא קמיה דרבי יוחנן** - למחר הושיבו אותו את רב כהנא בשורה הראשונה ממש לפני רבי יוחנן. **אמר שמעתא ולא אקשי** - אמר רבי יוחנן שמועה בהלכה ולא הקשה רב כהנא דבר, כפי שהורה לו רב, **הדר אמר שמעתא ולא אקשי ליה** - חזר ואמר רבי יוחנן שמועה נוספת בהלכה ולא הקשה לו. **אותביה בדרא תנינא ולא אקשי** - הוריד אותו אחורנית משורה לשורה

שבע שורות עד שהושיב אותו בשורה האחרונה, משום שסבר שאין הוא תלמיד חכם המבין מספיק כדי לשאול ולברר את הדברים. **אמר ליה רבי יוחנן לריש לקיש: "ארי" שְאִמְרַתְּ - נַעֲשֶׂה שׁוּעַל** - שמתברר שאינו אדם גדול בתורה. **דְּחַקוּהוּ רַבָּנָן וְאַפְקוּהוּ שְׁבַעָה דְאָרִי** - דחפוהו רבותינו התלמידים והורידו אותו שבע שורות. **אמר** - רב כהנא בליבו: **יֵהָא רַעְוָא דְלֵהוּ הִנֵּי שְׁבַעָה דְאָרִי** - יהי רצון שאותן שבע שורות שהורידוני, תהיינה **חֲלִיפִי דְשְׁבַע שְׁנֵי דְאָמַר לִי רַב** - תמורת אותן שבע שנים שאמר לי רב, שלא אקשה בהן לרבי יוחנן. **קָם אֶפְרַעֲיָה** - קם ועמד על רגליו, ביקש מרבי יוחנן: שיחזור על דרשתו, **אמר שְׁמַעְתָּא וְאַקְשִׁי** - אמר שמועה בהלכה והקשה לו רב כהנא, **אוֹתִיבִיהּ בְּדָרָא קָמָא** - הושיבוהו בשורה הראשונה, **רַבִּי יוֹחָנָן הָוָה יְתִיב אֲשַׁבַּע בִּיסְתָרְקִי** - היה יושב על שבעה כרים כדי שִׁינָאָה לכל התלמידים בישיבה, **שְׁלַפּוּ לִיהּ חֲדָא בִּיסְתָרְקָא מִתּוֹתִיָּה** - והורידו לו מצע אחד מתחתיו משום שלא ידע לענות, הראה שהוא מקטין עצמו בפניו, **אמר שְׁמַעְתָּא, אֶקְשִׁיָּה** - שוב אמר רבי יוחנן שמועה והקשה לו רב כהנא, **עַד דְּשְׁלַפּוּ לִיהּ כּוֹלֵהוּ בִּיסְתָרְקִי מִתּוֹתִיָּה** - עד שהורידו לו את כל המצעים מתחתיו, **עַד דִּיתִיב אֲגָבִי אֲרַעָא** - עד שנשאר יושב על גבי הקרקע. **רַבִּי יוֹחָנָן הָוָה סָבָא** - כבר היה אדם זקן, **וּמִסְרַחֵי גְבִינִי וְהוּוּ מַדְלוּ לִיהּ בְּכוֹחָא דְדִּהָבָא** - והיו גבות עיניו יורדים למטה עד שלא היה יכול לראות לפניו היטב. **אמר** - להם: **דְּלוּ לִי וְאַחֲזִיָּה** - הגביהו לי את גבות עיניי כדי שאראה אותו את האדם הגדול הזה. הרימו לו את גבות עיניו במכחול של כסף, **חֲזִיָּה דְפְרִיסַת שְׁפִתּוֹתִיָּה** - ראה אותו רבי יוחנן שהיו שפתיו פשוקות כאילו הוא מחייך (שפתיו של רב שסועות כתוצאה ממום מולד או עקב תאונה), **סָבַר אַחוּבִי קָא מְחִינְךָ בִּיהּ** - ולכן סבר, שהוא צוחק עליו, **חֲלַשׁ דַּעְתִּיָּה דְרַבִּי יוֹחָנָן** - חלשה דעתו של (הצטער צער רב) רבי יוחנן, **וְנַח נַפְשִׁיָּה דְרַב פֶּהֶנָּא** - ועל ידי הקפדתו נפטר רב כהנא. **לְמַחֲרָה, אָמַר לֵהוּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבָּנָן** - אמר להם רבי יוחנן לחכמים: **חֲזִיתוֹן רַבָּנָן בְּבִלְאִי** - ראיתם את רבותינו הבבלים, **הִיכִי מְחִיכִי בְּאַיְנִשִּׁי** - איך הם צוחקים עלינו, שלא זו בלבד שהקשה

עליי אלא גם עמד וצחק בפניי. **אָמַרוּ לִיהּ - לו: לֹא אַחוּבִי קָא מְחִינְךָ** - לא שהוא מחייך, **אַלֵּא דְרַכִּיָּה הָוָה** - אלא כך עשויות פניו שהוא נראה כאילו צוחק, אבל האמת שאין הוא צוחק. **אָמַר לֵהוּ - להם: אִי הִכִּי נִיזַל בְּתַרִּיָּה** - שמע רבי יוחנן למה שאמרו לו והתחרט מאוד על מה שעשה, **קָם עָאֵל לְגַבִּי דְמַעְרַתָּא** - בא להיכנס למערת הקבורה בה הניחו את רב כהנא, **חֲזָא דְהָוָה הֲדָרָא לֵה עֲכָנָא אֶפּוֹמָא דְמַעְרַתָּא** - ראה שהקיף נחש את פי המערה סביב, וזנבו תחוב בפיו, ומעכב אותו מלהיכנס למערה. **אָמַר לִיהּ: עֲכָנָא עֲכָנָא** - נחש נחש, **פְּתַח פִּיךָ וַיִּכְנַס הָרַב אֶצְל תַּלְמִיד, וְלֹא פְּתַח**. אמר לנחש: **יִכְנַס חֲבֵר אֶצְל חֲבֵר וְלֹא פְּתַח**. אמר לנחש: **יִכְנַס תַּלְמִיד אֶצְל הָרַב, פְּתַח** - לו הנחש וכנס. **בָּעָא רַחֲמֵי עֲלֵיהּ** - ביקש רבי יוחנן רחמים על רב כהנא, **וְאַחֲזִיָּה וְאוֹקְמִיָּה** - והחֲזִיָּה אותו. **וְשִׁנִּי לִיהּ** - ושנה לו רב כהנא לרבי יוחנן, **כָּל סְפָקוֹת דְּהָוָה לִיהּ** - שהיו לו. **אָמַר לִיהּ - לו: אִי יִדְעָנָא דְדִּרְכִּיָּה דְמַר הִכִּי הָוָה** - אילו ידעתי שכך מראה פניו של אדוני, **לֹא חֲלַשָׁה דַּעְתָּאִי** - לא הייתה נחלשת דעתי, **וְהִשְׁתָּא נִיתִי מִרְ לְבִי מְדַרְשָׁא** - ועכשיו יבוא אדוני איתי לבית המדרש. **אָמַר לִיהּ - לו: אִי מַצִּית לְמִיבְעֵי רַחֲמֵי עֲלּוּאִי** - אם יכול אתה לבקש עלי רחמים, **דָּתוּ לֹא שְׁכַבְנָא** - ששוב לא אמות, **אֲזִילָנָא בְּהַדָּךְ** - אלך איתך, **וְאִי לֹא** - ואם לא, לא אלך עימך שמא תכעס עלי ושוב אמות. **הוֹאִיל וְחֲלִיף שְׁעֵתָא חֲלִיף** - הואיל ועברה השעה נשתנה גזר הדין שלא אמות, אלך לבייתי חי, ולא אעמוד עוד אצלך פן אמות פעם נוספת. **שִׁילִיָּה כָּל סְפָקוֹת דְּהָוָה לִיהּ** - שאל אותו רבי יוחנן, את כל הספקות שהיו לו באותן הסוגיות, **פְּשְׁטִינְהוּ** - ופתר אותן. **וְהִינוּ דְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן** - וזהו שהיה רבי יוחנן אומר לתלמידיו בני ארץ ישראל: **דִּילְכוֹן אֲמַרִי וְדִילְהוֹן הִיא**. סבור הייתי שחכמת התורה שלכם היא, בני ארץ ישראל, כיוון שלא גליתם מארצכם ולא נטרפה דעתכם. אבל עכשיו ראיתי שהיא של בני בבל, שאף על פי שלגו, עמדה להם חכמתם של החרש והמסגר בזמן שגלו עם יכניה מלך יהודה, שנאמר (מלכים ב, כד, טו): **"וְנָאֵת כָּל אֲנָשֵׁי הַחֵיִל שְׁבַעַת אֲלָפִים, וְהִתְחַשְׁ וְהִמְסָגַר אֶלְף, הַכָּל גְּבוּרִים עָשִׂי מִלְחָמָה, וַיָּבִיֵּאֻם מֶלֶךְ בָּבֶל גֹּלָה בְּבָלָה, וְהוּבֵא בַסֵּדֶר עוֹלָם: וְכִי מִה גְבוּרָה עוֹשִׂים בְּנֵי אָדָם הַנְּתוּנִים בַּשְּׁלָאוֹת בְּרוֹזְלִי אֵלֶּא**

שגיבורים היו במלחמתה של תורה. חרש: אחד מסביר וכולם מקשיבים. מסגר: כולם יושבים לפניו ולמדים ממנו. ולכן סבור היה רבי יוחנן שלא נשתכחה תורה בגלות בבל (סוכה מד, א. רש"י).

[ב] וְאֶמְרִינוּ עֲלֶיהָ - ואמרנו עוד על הלכה זו של מוֹסֵר מִמוֹן (בבא קמא קיט, א): **מִמוֹן מְסוּר** - ממונו של המלשין המוסר ממונו של איש מִיִּשְׂרָאֵל לעובדי כוכבים שאנסוהו - דמו של האיש עצמו מותר, וכל הקודם להרגו זכה. ושואלים: מה הדין לגבי רכושו של המלשין שנהרג? **רַב הוֹנָא וְרַב יְהוּדָה** - נחלקו בדבר, **חד** - רב הונא **אָמַר**: **מֵתֵר לְאַבְדֹן** - לאבד ממונו **בִּיד**. **וְחַד** - ורב יהודה **אָמַר**: **אָסוּר לְאַבְדֹן בִּיד**. **מֵאֵן דָּאֵמַר מֵתֵר לְאַבְדֹן בִּיד** - מי שאמר מותר לאבדו ביד, סובר, **לֹא יֵהָא מְמוֹנו חֲבִיב עָלָיו מְגוּפּוֹ** - לא יהא ממונו חביב עלינו יותר מגופו של המלשין, שהרי גופו הופקר למיתתו. **מֵאֵן דָּאֵמַר** - ומי שאומר: **אָסוּר** - לאבדו ביד, סומך על הכתוב: **"יָכִין (רָשָׁע) וְצַדִּיק יִלְבָּשׁ וְכֶסֶף נָקִי יַחֲלֹק"** (איוב כז, יז), **אִפְשָׁר דְּנִפְיָק מִיָּגִיָּה זִרְעָא מַעֲלִיָּא** - יש שהרשע מכין לעצמו רכוש, והוא מוריש את רכושו לצדיק שיצא מזרעו, שיהנה ממנו, וכאן אפשר שיצא ממנו זרע מעולה. **וְהַמְרַחֵם עַל מְמוֹן חֲבֵרוֹ יִרְחֲמוּ עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם**.